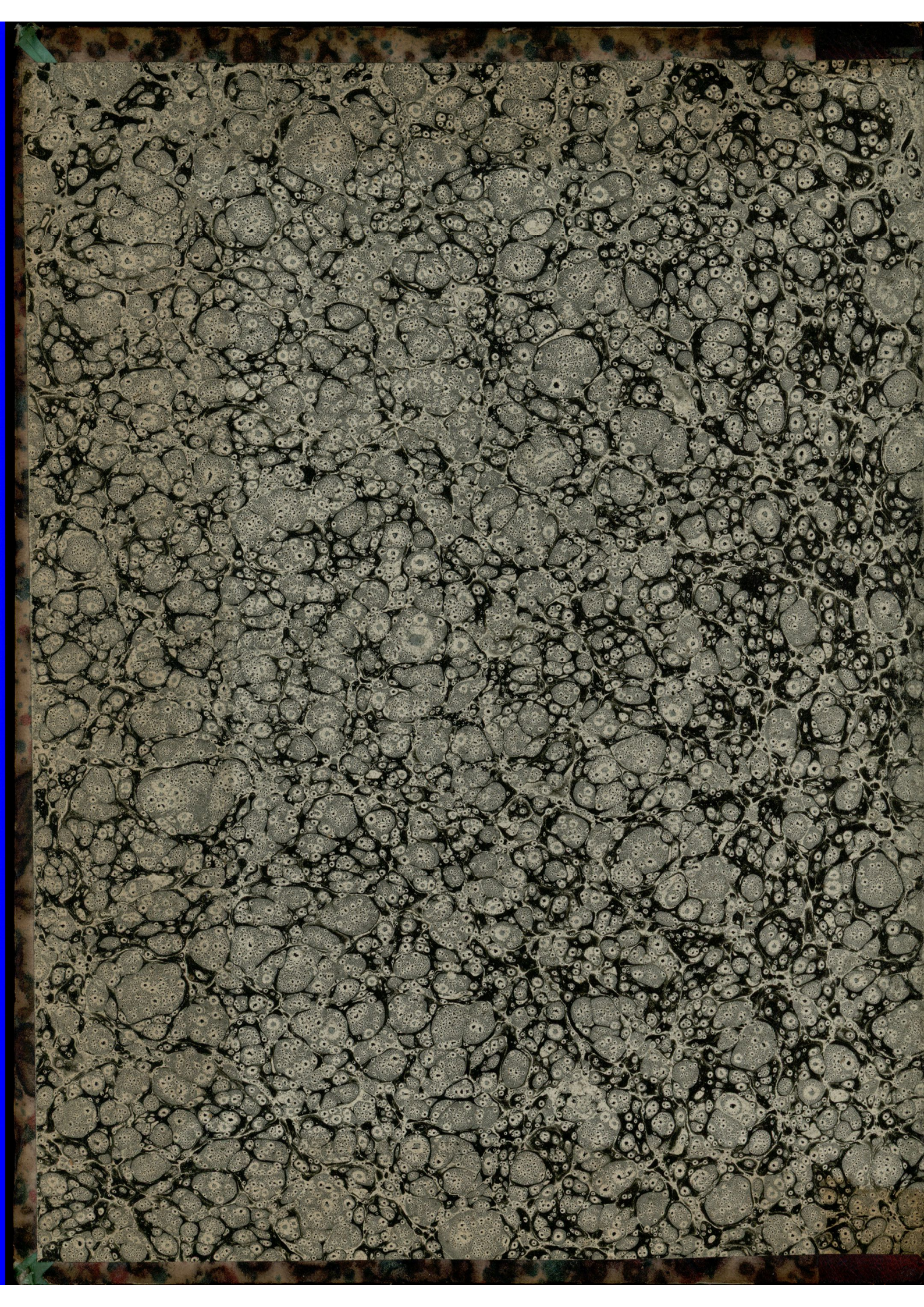

UNIVERSITÉ DE PARIS

DISCOURS ET VERS

BIBLIOTHÈQUE
DE
L'UNIVERSITÉ

UNIVERSITÉS DE PARIS
BIBLIOTHÈQUE DE LA SORBONNE
13, RUE DE LA SORBONNE - 75257 PARIS CEDEX 05
TEL : 01 40 46 30 27 - FAX : 01 40 46 30 44

Inv.

SIGB

Sib11

SU

Cote

U 59-2 in-4

1153802526

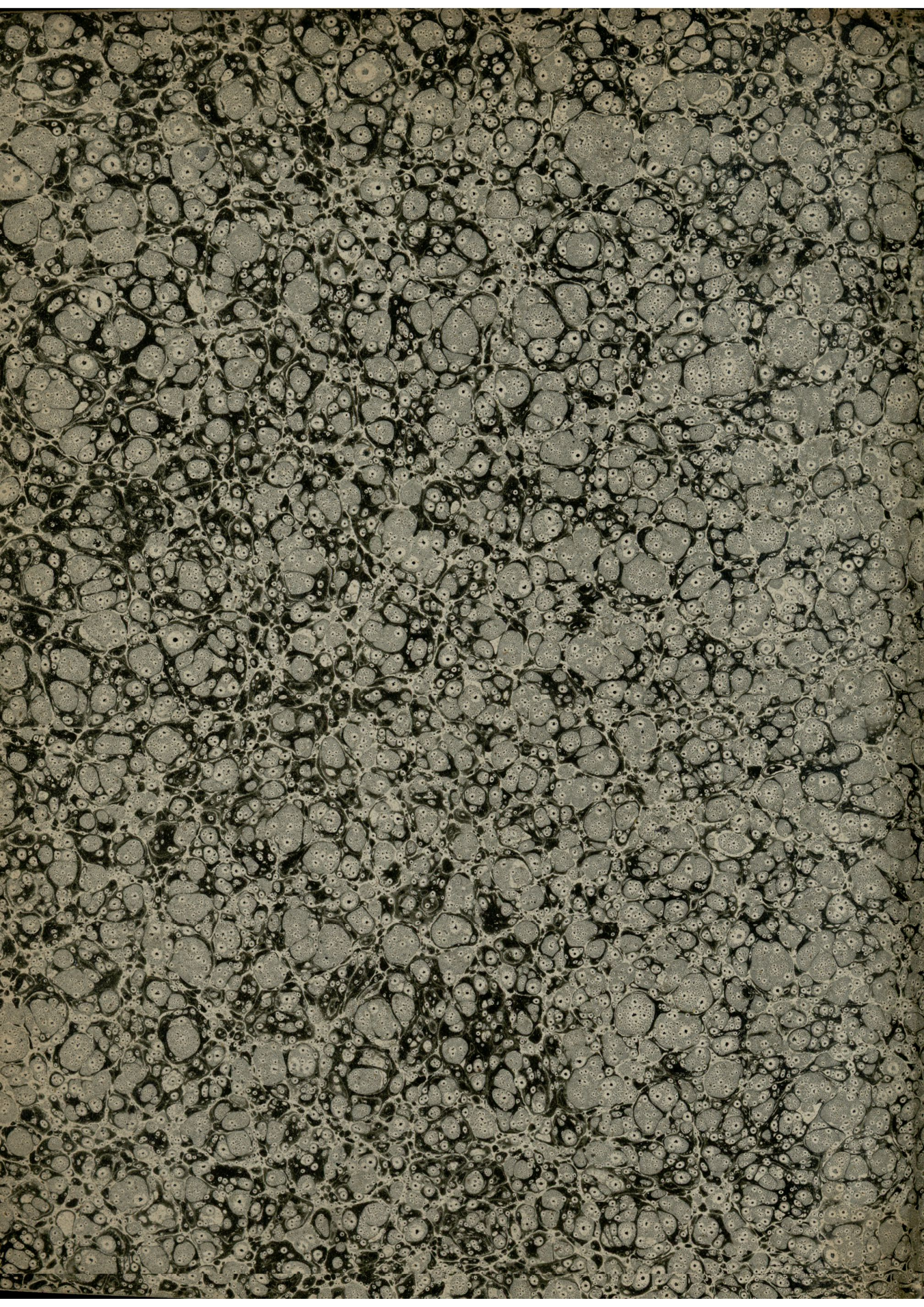
Table

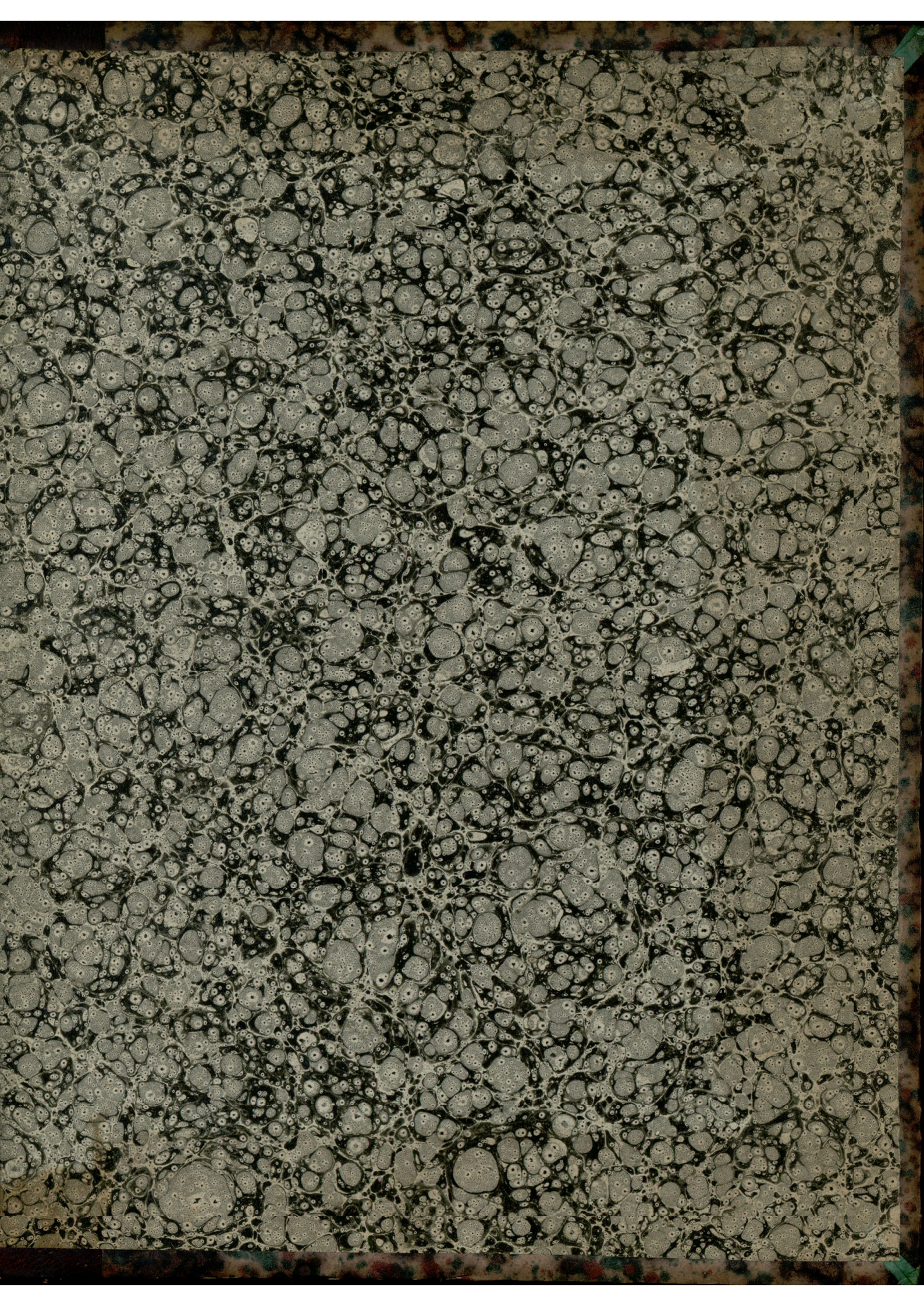
des ouvrages

Contenus dans ce volume.

1° Carvet (Guillelmus)	Sancti D. G. de Lamoignon de Imperatoria quidem in principem denatus Galliarum promotione. 11 Jan. 1683.
2° Bersan (M. A.)	Sereniss. principi Eurenno, Epitaphium.
3° Cavernier. (N)	Oratio funebrius, habita 13 8 ^e 1683 cum Academ. dar. in aede R. N. Ch. Reginae Mariae Theresiae, austriacae.
4° Fencardent.	Eloge du Roi en vers français 1689.
5° Rollin (Car.)	ad ill. Vir. F. M. Le Cellier, marchio de Louvois, cum ejus filius C. de Louvois, Carmen.
6° Bosquillon.	A. M. le M. de Louvois à l'occasion d'un exercice public fait sur les Idylles de Theocrite par M. l'abbé de Louvois. Imitation du latin de Ch. Rollin.
7° Rollin (Car.)	M. abb. C. Le Cellier de Louvois, cum theses philosoph. in colleg. Nazarii tueretur. an. 1692. 9 Cal. 7bris Carmen.
8° Bosquillon	A. M. l'abbé de Louvois, sur la thèse qu'il dedie au Roi. Imitation des Vers latins de Ch. Rollin.
9° Billel (Petrus)	Sophia ad Artes et artes ad Sophiam. Quum C. L. Colbert de Seignelai theses de universa philosophia tueretur in doct. Senae. Calend. Aug. an. 1705. Ode
10° Guerin (Fr.)	Musam historiae praesidem. cum C. Coffin. L. Ode. 27 8bris 1710.
11°	Joas, tragedia, pour être représentée au collège d'Harcourt. (Imitation d'Alhalie de Racine)
12° Marin (Lud.)	Ad Joannem Boerinum. Epistola de Festivo. Carmen.
13° Guerin (Fr.)	Carmen, cum... Ludovico XV gratularetur publica oratione Crevier. (S. B. L.)
14° Doree (Car.)	Theatrum sit ne, vel esse possit schola informandis moribus idonea Oratio. habita die 13 martii 1733 in Reg. L. Magni Coll. S. J.
15° Marin (L.)	Regi ob restitutam Valetudinem Ode
16° Les Beuv (Ch)	In restitutam regi Valetudinem. Oratio gratulatoria habita 3. Xbris 1744.
17° Vanvilliers (J)	Ludovico, victori moderato, Oratio habita 4 nonas Octob. 1745.
18° Le Beau (J. L.)	De pace, oratio gratulatoria. habita die 27 feb. an. 1746.

- 19 Le Beau (Ch) De pace. Oratio gratulatoria habita an. 1763.
- 20 Louvel (Nic) De legum et litterarum conjunctione oratio, habita an. 1763.
- 21 Noël Ode sur la naissance de M^{le} le Dauphin.
- 22 Marin. Gamad. Epître aux français, sur la naissance du Dauphin.
- 23 Fresnois (J.B) In ortum sereniss. Delphini somnium.
- 24 Hanquet In ortum serenissimi Delphini Ode.
- 25 Richard (N.) Vers sur la naissance, de M^{le} le Dauphin adressés à la reine.
- 26 Sélis. Le prince désiré - conte de fées - présenté à la reine à l'occasion de la naissance du Dauphin.
27. Chivod (M.A.F) Oratio in recentem ortum S. D. habita nomine Univers. in exter. Sorbonae Scholis. 7 Januarii 1782.
- 28 Riquier. (J.P.) Ad Reginam infelicissimum S. Delphini ortum. Carmen.
- 29 Ode sur la naissance de M^{re} le Dauphin par un étudiant de 19 ans.
30. In ortum sereniss. Delphini Carmen.
31. Pour la distribution solennelle des prix du collège de Chalons. Exercices franç. pour le 26 Août 1766.
32. Exercice pour la distribution des prix par les écoliers de seconde du collège de Chalons. 24 Août 1768.

H. F. a. u. 9⁷

LUDOVICO,

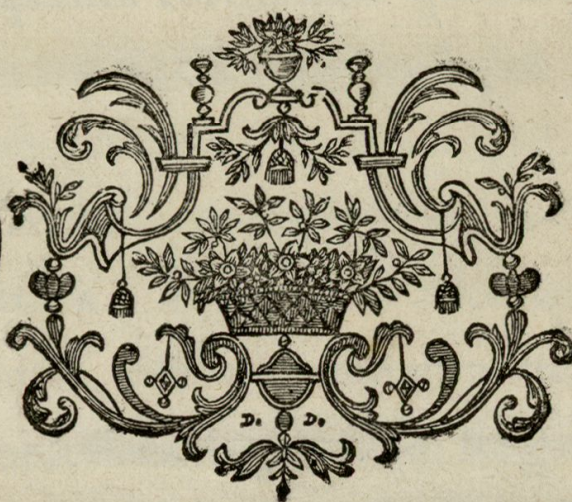
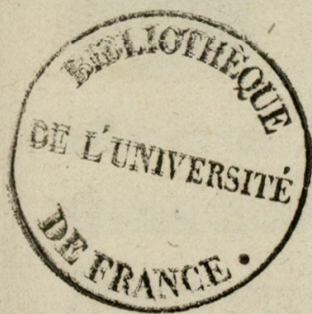
VICTORI MODERATO,

ORATIO HABITA

IN COLLEGIO DORMANO-BELLOVACO,

A JOANNE VAUVILLIERS, *Nucerienſi*,
LITTERARUM PROFESSORE.

IV.º NONAS OCTOBRES ANNI M. D. CC. XLV. (1745)

LUTETIÆ-PARISIORUM;

Apud JACOBUM BAROIS, viâ vulgò dictâ du Hurpoix.

M. D. CC. XLVI.

(1746.)

LUDOVIC

VICTORI MODERATO

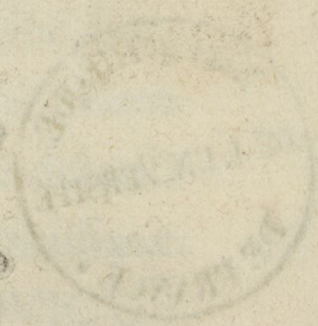
ORATIO HABITA

IN COLLEGIO DOMINICANO

A IOHANNI VAVILLIER, M. A.

LECTURAE ARITHMETICAE

IN SCHOLA DOMINICANA

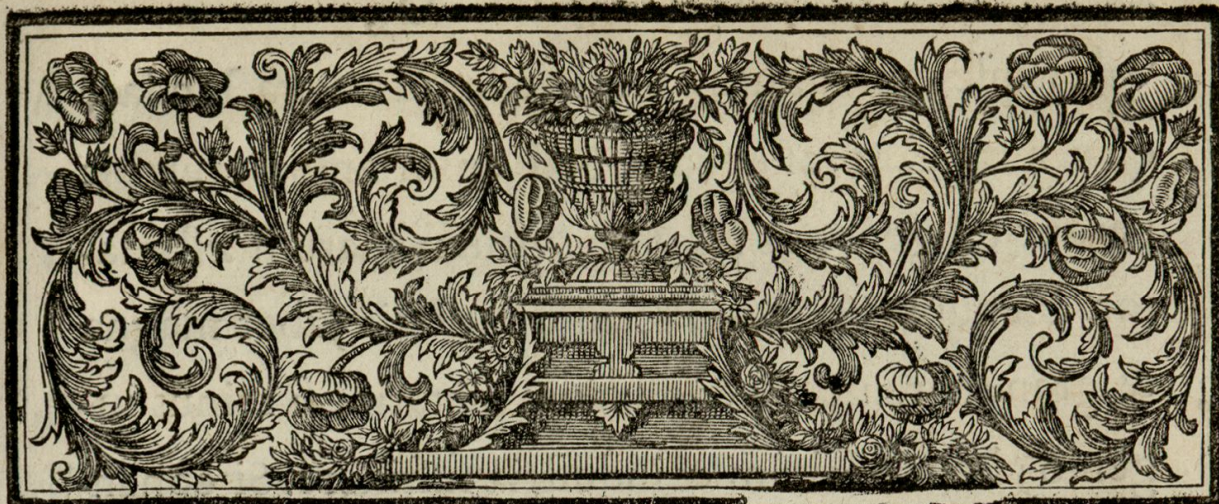

MUSEI PARISIENSIS

APUD JACOBUM BARONIS, vii. vulgo dicti de Hôpital

M. D. CC. XLVI

(1746)

LUDOVICO,
VICTORI MODERATO,
ORATIO.

I quantâ fortitudine quantâque sapientiâ
LUDOVICUS Victor hujus Imperii salu-
tem defendit, & auxit gloriam, tantum
esset in me facultatis ad dicendum, VIGILANTISSIME
GYMNASIARCHA, AUDITORES ORNATISSIMI; non
securus equidè, fidentiore tamèn animo in vestrum
prodirem confessum Augustissimi Regis eximia facta
triumphosque celebraturus. Nunc autèm, cum sen-
tiam rerum à LUDOVICO gestarum eam esse di-
gnitatem, ut artis quamlibet eruditæ omnem supe-
rent ornatum, vehementèr extimesco, ne videar

vobis ipse mei oblitus eniti velle ad ea tractanda ;
quæ nunquàm assequar. Sed enim amor erumpit
parùm diligens, ut semper, virium suarum æstima-
tor. Plenum me gaudii & admirationis jubet magna
& grandia tentare, & officium pietatis, si minus in-
genio, labore saltèm & industriâ sustinere. Si conan-
tem me præclara, quem optem, successus destituerit,
habebo sanè justam excusationem cujusdam quasi ne-
cessitatis, quam affert mihi & vestra voluntas, & meus
in Regem affectus. Nam & vobis pulcherrimorum
factorum præsentis lætitiâ occupatis ingratum sit à
me quidquam obtrudi, quod à suavissimarum co-
gitationum sensu vos abstrahat, & regiarum virtu-
tum, quas tacitus soleo sæpè mecum venerari, spe-
cies mihi semper objecta facit, ut hodiernam vo-
cem non possim in aliud promere argumentum,
quam quod unum vobis placeat L U D O V I C I nomi-
ne consecratum. Nefas profectò duxerim, dum om-
nia ingenia in laudibus ejus celebrandis sibi indul-
gent; dum sonant undiquè Galliæ gestientis studia
in lætos certatim effusa plausus, unum me silere;
unum tot nostrorum hominum exemplis non inflam-
mari, ut publicæ exultationis socius & adiutor, quod

VICTORI MODERATO. 5

magnanimo invictoque Regi omnes nos debere profiteremur, gratæ mentis tributum hoc quaecunque exsolvam. Sperare autem licet, vos eò propensiores ad ignoscendum mihi futuros, quod ego non ex artis ostentatione affectem gloriam, qualem maxima sibi pepererunt ingenia, quorum disertissimas in eodem fermè genere orationes jucundissimum nobis & audire fuit & admirari. Non hoc est certamen ingenii, quo me ab illis vinci ultrò agnosco; sed pietatis æmulatio excitantis, ut & ipse maximas hoc in bello LUDOVICI virtutes, quâ potero laudatione, præbeam vobis recognoscendas. Quoniam verò in tantâ immensitate singulas distinctè exequi non datur, id esse faciendum judico, ut ea, quæ mihi Regis gloriam videntur maximè continere, duobus his quasi capitibus includam. Vicit hostes LUDOVICUS, victos clementer habuit, fortis imperator, victor moderatus. Hujus orationis prima pars, LUDOVICI animum consiliumque in vincendo; altera lenitatem in parcendo vobis ostendet. Dicentem me sublevare dignetur, benignitatis vestræ, quam sum toties expertus, indulgentissimus favor!

PRIMA PARS.

CUM attentæ mirantique Europæ ipse comprobaverit belli exitus militares Borboniorum animos in LUDOVICO totos spirare, Regemque magnanimum ex diuturnâ pace, cujus tuendæ gloriam triumphis omnibus potioremp̃ habuerat, ubi primùm dignitatis suæ ratio postulavit, in arma adeò strenuum confurrexisse, ut ejus in armis vim atque imperium hostes nunc non minùs horreant, quam in pace æquitatem debuissent amare & venerari, quantumcunque Regiæ fortitudini audeam tribuere, non est verendum, ne videar illam nimis ambitiosè extulisse. In illâ tamèn ornandâ non elevabo memoratos illos superiorum ætatum duces, ipsius propè victoriæ nomina, Alexandros, Cæsares, in quibus hæret etiam nunc orbis universi defixus stupor. Nititur ipse suâ existimatione LUDOVICUS, nec requirit sibi gloriam alienâ contumeliâ splendentem. Non confe-

ratur cum aliis, ut crescat vanâ obtrectione. Quantum est, ex suis ipse factis intelligatur. Nimirum repetenda est laudis veræ magnitudo, ex his quæ non potuerunt, nisi à magnâ virtute proficisci. Ex his sentietis in LUDOVICO maximè eminere omnes imperatorias virtutes, quem animo fortem, prudentem consilio, eventu felicem admirantur, quotquot sunt viri bellicarum rerum peritissimi.

Ac primùm Rex invictus in omnibus eam ostendit firmitatem animi, quæ nihil relinquit hostibus, quod sperare possint, nihil civibus, quod debeant metuere, nisi quod ipse videtur haud satîs pretiosam facere vitam, in quâ nostra consistit omnium vita. Quis nostrum non optaverat, non votis omnibus flagitabat, ut LUDOVICUS prioris anni laude contentus, vel memoriâ deterritus periculi, in quod ipsum, Galliamque in illo universam morbus adduxerat longè gravissimus, nollet ipse deinde suspectum suis formidolosumque gerere bellum; sed felicitate tantum suâ suisque consiliis absens adjuvaret sibi cognitam Ducum præstantissimorum fidem & industriam. Verum, quod amor noster ex acerbâ prorsus, & cum dolore semper in nobis victurâ re-

cordatione perhorrescebat, illud ipsum nostræ salutis unicè consulens faciendum sibi esse constituit, ut inter arma versaretur, & hostium à nobis ipse præsens conatus amoveret infensos. Videte quam promptus rapiatur ad defensionem ! Vix mollioris habitus cœli vere primo laxavit hyemem ; ecce LUDOVICUS, relictis aulæ deliciis, relictis Augustissimorum pignorum dulcibus blandimentis, volat in Belgium suis præfuturus, omnesque confirmaturus & conspectu & exemplo. O Patria, quam Regi tuo gratiam pro suis in te meritis rependes ! Offert se periculis omnibus ; totius belli labores curasque in se recipit, te quidem dissentiente, vivido caritatis impulsus affectu. Quod doles ipsum diù abfuturum, benignè interpretatur ; quod pro ipso metuis, etià gratiæ apponit : Quod animosiores ejus virtutem accusas, ipse se absolvit urbium expugnatione, hostium clade, salute suorum nobilissimâque victoriâ.

Jàm intremiscit Tornacum ; jàm tenetur circum undiquè & inclusum. Urbs olîm nostra adversus eum Principem, cujus imperio cupiebat esse subjecta, cogitur armis se tutari, & contrà suam ipsa felicitatem vehementer pugnare. Sed instat

LUDOVICUS :

LUDOVICUS ; instant Galli LUDOVICO duce militantes. An ipsam defendet validum numero , validum animis præsidium ? Non mœnia , non arcis munitissimæ robur , non civium fortissimorum fides , non constantissimi Præfecti sollicita audacia efficiet , quin supplices manus victa submittat. Quæ spes ejus inhibet deditionem ? Accurrit in auxilium fœderatus exercitus , magnis copiis , odiis majoribus ; nec obsidionem modò confidit se posse solvere , sed obsidentes etiàm , & ipsum LUDOVICUM , ad cladem fugamque destinat. Eheu , quanta tempestas , quam sævam in nos collectamque ex longo agglomerat calamitatem ! Quidquid ex invidiâ , quidquid ex dolore , quidquid ex desperatione vecors & efferata vindicta irarum exitiorumque gerit , immissum jam in nos totum pugnam dabit cum fragore & strage horribilem ! Hinc Baravi procedunt , quos falsus inanisque metus ad arma cum aliis jungenda excitavit. Hinc Austriaci , veri hostes , in ulciscendis , quas obtendunt , injuriis atrocissimi. Fervet præter utrosque , exultatque Anglus , cum suoapte ferox ingenio , tum ex insitâ emulatione ac perpetuitate bellorum impotentis

odii plenus in Gallos. Quo spei vicinæ magis inhiat, crescit illius furor; crescit hauriendi sanguinis nostri improba aviditas. Concurritur: tonant mille tormenta; excussæ cum fulgure & sonitu ignitæ pestes sequaci certâque morte superincidentes aliis alios latè prosternunt. Infert sese in aciem nostram alta gravisque phalanx, confertis agminibus, prominente cuneo, ac toto pondere simul incumbens, Gallos magnâ vi diù resistentes proturbat. Ordines fluctuantes vastâque immensæ molis impressione diducti terrorem ac cædem simul cum hoste admittunt. Cedit furori virtus; & quasi multo conatu viribus exhaustis, nostri propè coguntur oblivisci, quid ab ipsis postulet LUDOVICI salus ac gloria, nisi vicerint, in summum discrimen ventura. Torpor nescio quis laborantes oppressit. Ità pugnant, ut omnia videantur perdita & afflicta. Quid spei restat, ne pereamus? LUDOVICUS in tantâ ruinâ ipse immotus, securus sui, DELPHINI unius suæque Galliæ vicem sollicitus, sumit ex sese & affert celeritè trepidis rebus subsidium. Citato equo per universos rapitur ordines; ipse pugnantes hortatur, ipse trepidantes increpat, ipse dictis, ipse exemplis

dissipatam colligit aciem, languescentem accendit.
 Igne scintillant oculi, emicat in vultu ardor animi,
 conscia virtus, spes erecta. O vos milites, non ig-
 navi, sed calamitosi, en LUDOVICUM, en Regem
 vestrum, quale incitamentum pugnae acriter capes-
 sendae! Et verò praelium incalescit. Regiae turmae,
 fortissimorum virorum invictum robur, accepto,
 quod expetebant, signo pugnam invadunt in suum
 decus servatam; ruuntque, torrentis instar, qui
 diù cohibitus longâ & difficili eluctatione auxilii
 furorem. Tribuni praefectique copiarum, quorum
 virtus humanae fortitudinis modum excefferat,
 à suis jam melius adjuti, mutatam sentiunt fortu-
 nam, & aspirante successu læti, conglobatis mi-
 litibus, irrumpunt in hostem triumpho ovantem
 non suo, confessaque strage prostratum compel-
 lunt in castra frementem atque pudibundum.

O tu, Borboniorum Regum parens, qui justis
 praeliis toties perculisti hostes superbos, & domitâ
 illorum ferocitate, quod regnum erat nascendi jure
 tuum, tuum rursus armorum jure fecisti, huc ades,
 O HENRICE Magne. Agnosce in LUDOVICO
 non hæredem solum regni, sed etiâ laudis æmu-

lum. Agnosce speciem tuæ virtutis expressam. Agnosce illius Yvriacæ pugnae exemplum eodem animo eademque fortitudine repræsentatum.

Hic liceat mihi, Auditores, interrogare sensus vestros. Quam fuisse existimatis illam firmitatem Regis, quæ tantum terrorem una sustinuerit; quæ suorum discrimen suo depulerit; quæ ex casu tam ancipiti aciem restituerit; quæ victoriam ab hostibus ad sua signa retraxerit. Nonne videtur ideò tantum Gallorum virtuti prima defuisse fortuna, ut LUDOVICI gloriam cumlaret? Minus vicerat, si statim vicisset. Tanti propè fuit, pace tuâ, ô Patria, dixerim; tanti fuit ad extrema ventum esse, ut milites vincerent per LUDOVICUM, cui pugnabant; ut ab eo sumerent animum, quem protegebant corpore; ut salutem suam ei deberent, pro cuius gloriâ ipsam parati erant devovere. Nam quod vicimus, quod pristinam laudem retinuimus, LUDOVICUS effecit suâ virtute, quâ hostes afflixit, erexit suos; quâ pavorem illis, fugamque, & cædem iniecit; his vires, spemque ac fiduciam restituit, utrisque pariter admirantibus in subitâ mutatione, illis suæ cladis causam, his salutis, certum constantemque Regis invicti animum.

Quam autem dicimus animi in LUDOVICO constantiam & fortitudinem, eam judicate, quam ducit ratio, moderatur sapientia; non præceps impetus rapit ad speciosa magis quam tuta. Magna & grandia agitare mente; locis & temporibus aptè singula distribuere; diligenti judicio æstimare, quid res quæque possit afferre damni vel auxilii; præcavere sedulo; nihil dare fortuitis; esse semper intentum; in consulendo maturum, in agendo strenuum; hostium commoda præripere, eorum inceptis occurrere; in omnibus pericula non provocata, sed oblata præfenti consilio non minus quam audaci animo perferre & depellere; hanc Imperantis laudem sibi maxime proponit LUDOVICUS. Ad quam cum sit eximie factus ab ipsâ naturâ, voluit tamen institui ab illo Duce, quem suis hostibus metuendum Gallia ultrò complexa est, alienum genere, virtute suum, dignum, quem pulcherrimorum consiliorum LUDOVICUS haberet socium, rei militaris eligeret sibi magistrum. Nimirum Rex Sapientissimus ex admiratione summi viri, quem, suæ gloriæ, suorumque salutis ingens præsidium, bellicæ dignitatis supremo statim apice decoravit, cum ipse solus universam belli molem

posset animo consilioque sustinere, ad ejus quasi quamdam disciplinam accessit, non, ut ea, quæ nesciret, doceretur; sed ut insitæ sibi prudentiæ rationem tantâ faceret experienciâ certiore.

Nunc illi audiantur, qui viris Principibus hoc solent tribuere, ut propè affirment nullis eos indigere documentis, quasi dignitas semper habeat parem animorum vim ingeniorumque sibi conjunctam; quodque cæteris hominibus vix affert doctrina adiutrix rectæ mentis, & usus omnium magister optimus, id Reges in se ex unâ expressum obtineant naturâ. Ecce LUDOVICUS, tam alti sublimisque & animi & ingenii, quantum à se removet opinionem vanam; & ipsis nocituram Principibus, quos decipit cæcâ sui fiduciâ inflatos, & populis, quos premunt frequentes ex fœcundo peccandi errore Principum offensiones? An imminuit præsens illius, quem imperio dignum judicavit, auctoritatem? An, quod regiæ potestatis est, quodque dat ipsi regius animus quovis incepto major, agendi tempora rationesque ad suum unus arbitrium revocat? An timet, ne suis decedat laudibus, quidquid ex alieno sumpserit consilio? Non cadit in tantam excelsitatem humilis ille

metus. Imò ad suam dignitatem arbitratur plurimum pertinere, ut illam sapientiam, quam certus æstimator præfecit suis, consulendo ac propè parendo ipse sibi utiliore efficiat. Ab illâ gaudet se admoneri: illam suadentem admittit; illam præeuntem sequitur. Nactus sibi Turennum, felicitate suâ in illo audiendo cupidissimè fruitur, ut MAGNI illius, Augustissimique sui Proavi non raram solùm adæquet fortunam, sed rariorem etiàm judicii sapientiæque præstantiam æmuletur.

At intelligentem in bello Regis animum non hæc una res declarat, quod libentè audiat Ducem maximum, qui, cum suam hanc gloriam reverentè habeat, LUDOVICUM ipse consulentem longè magis admiratur. Summam esse in Rege vim excogitandi; summam providendi rationem; summam de instantibus verè judicandi; summam de futuris callidè conjiciendi facilitatem omnes confitentur. Quid, illa, quæ non hauriuntur ex præceptis, non fluunt ab exemplis, cujus prudentiæ esse censemus? Incredibile quoddam ad ea, quæ meditatur ipse, tegenda, silentium; ad ea, quæ moliuntur hostes, detegenda, eximiam sagacitatem; Cautam illam & ardentem

exequendi celeritatem, ut hostes, cum sint quàm maximè parati, videantur sempèr imparati, & quasi subito in pavore incerti? Quid; quod inter suos ità disciplinam intendit, ut in tantâ hominum turbâ nullius temeritas rectè cogitatis officiat, nullius segnities? Quid, quod eam inflammat æmulationem, ut suorum animis, non locorum asperitas, non multitudo armatorum, non tormentorum mortem latè effudentium horribilis procella moram afferre possit, quin omnia superent, perrumpant, prosternant? Quid, quod nullam vel in milite virtutem patitur esse obscuram, nullam jacere neglectam, nullam cessare otiosam? Quid, quod efficit, ut honoris stimulis excitatus quisque in omnibus sibi proponat exempla Regis nullum defugientis laborem, & , ubi necesse est, habentis terram pro lecto? Quid, quod deniquè velut infusus vasto corpori animus, ordinaros consentientesque motus singulorum inflectit rapitque ad unum finem pulcherrimorum consiliorum autor sapientissimus & felicissimus effector?

Hujus itaque anni ille fuit eventus, quem habere debuit virtus prudentiaque LUDOVICI in bello præsertim, ad quod Regem pacis educatum in sinu, pacis

cis amantem non pertraxit cupiditas alienis imminens, non avida triumphî gloria, sed revocandæ pacis studium. Dolet Batavia suis adjutum viribus alieni belli furorem. Indignabunda Anglia infirmis necquicquàm in armis æstuat & infrendet. Bruxellæ mœrentes suarumque rerum trepidæ, quædamna nobis minabantur, ipsæ vix à se depellunt. Ingenti prælio attriti hostes retinuère quidèmférocientes eosdem spiritus, sed inanem terroris ostentationem habeant sibi pro solatio amissæ Flandriæ, cujus civitates LUDOVICO victori omnes cessère. Cessit Tornacum, cui nihil aliud hostes ad auxilium properantes attulère, quàm ut cladis suæ male dissimulato pudore minùs pudendam facerent ipsius deditionem. Cessère Brugæ subitis armis occupatæ. Cessit Gandavum, illiusque Cæsaris, quem genuerat, vim ac felicitatem tot olim Gallorum cladibus nobilitatam in extremâ Caroli hærede doluisset ad se tuendum fuisse infirmam, nisi à LUDOVICO capi salutisibi fuisse agnosceret atque profiteretur. Non Aldenarda, non Teneremonda longiùs restitère, quàm ut honestè à nobis vincerentur. Illa, illa ipsa Ostenda, quæ portu aperto evomebat in nos

furentem Angliam, quam trium olim annorum obsidio ægrè perdomuerat sexaginta hostium millibus priùs occisis ruinas ultam suas, sex dierum oppugnationem ferre non potuit, cùm & numerofo firmata esset præsidio, & immisâ in nos totius maris exundatione crederet se meliùs, quàm ferocitate suâ suisque opibus defensam. Cujus urbis fortunam subsequuto celeriter Novo-Portu, nec datur jam infensæ nationi in Flandriam liber ingressus, nec expeditus patet regressus. Univerfa LUDOVICUS armis subjecit, & obtinebit.

Quorsùm, ô superbi hostes, abiêre vestra illa consilia? Quò reciderunt comminationes vestræ? Hæc est illa finium nostrorum populatio, quam vastus animus impotenti spe agitabat? Hæc direptio urbium? Hæc totius regni calamitas? Nempe hoc vobis suggerebat odium sibi credulum, ut omnia putaretis ad prædam exposita, ad injuriam aperta. Iter in Galliam hæc arma dabunt, Terrore, cæde, vastitate totam complebimus. O gladii, comparate vos ad vindictam: inebriamini sanguine, & Gallorum interneccione extinguite feliciorẽ in gente invisâ, quam ut ferri possit,

virtutis & imperii æmulationem. Hînc violata à vobis sanctissimorum fœderum Religio ! Hînc occultæ illæ tot molitiones, quibus bellum in nos conciretis ! Hînc Gallia toties, sive tacitis fraudibus, sive apertâ vi lacescita ! Hînc tentata sæpiùs dictis & factis, contemptaque LUDOVICI patientia. O delusam expectationem vestram ! Ostendit se ex adverso LUDOVICUS, & ità suam protexit Galliam, ut non modò stet secura experisque malorum, sed ereptas etiàm vobis tot civitates, gaudeat ei regno, unde fuerant avulsæ, restitutas.

Ite nunc, immodicis animis grandia cogitate, ut Rex invictus novis accrescat triumphis ; vel potius arma projicite, & pacem optate, quam ultrò vobis largietur. Quamquam enim fortis est ad vindicandam bello suam dignitatem, arma spontè deponet, quæ suscepit invitus, tractavit animosus ; sed mitigavit teste pacificæ suæ voluntatis, singulari moderatione ; de quâ superest mihi dicendum.

SECUNDA PARS.

BELLICA fortitudo, quæ valet ad frangendas hostium vires, habet admirationem, quâ plerique homines ità capiuntur, ut, si quis voluerit sibi sumere ex illorum iudicio legem iudicandi, ille debeat eos tantùm Principes magnos existimare, quos victoriarum continuatâ serie bella illustant. Verùm **LUDOVICUS** ex illâ ipsâ gloriam sibi comparavit multò pulchriorem, cum rectè sentiat vim expugnatricem urbium domitricemque populorum esse minùs expetendam in Rege, quàm conciliatricem animorum moderationem positam victoris in lenitate. Quantùm enimverò hæc ab illâ distat! Fortitudo triumphos ipsa suos deformat, hostium sanguini affuso civium sanguine; miscetque magno luctu gaudia, aliquo pudore gloriam: Moderatio facilis in dandâ veniâ purum retinet & intaminatum laudis suaviter blandientis splendorem. Fortitudo effert sese vehementer in armatos, sed

ipse successus ab iustâ defensione præceps in iram incendit terrores cædesque & universa mala, quæ solent in miseros superbè & inhumanè admitti; Moderatio cupiditatum omnium, &, ut ità dixerim, belli ipsius victrix emollit placabilitate fortunam, & confert ipsos in hostes quæcunque bona vel excelsitas animi, vel mansuetudo possunt hominibus afferre. In illâ percellit tristis horror, & imago vel potius vis quædam divinæ vindictæ minacem in pænas & interitus dexteram exerentis: In hâc allicit species, imò vicaria divinæ clementiæ bonitas ab hominibus removentis eorum, quibus oppressi laborant, malorum acerbitates.

Hanc LUDOVICUS in regendis populis consiliorum omnium ducem magistramque semper secutus, ut eo patre magis uteremur, quàm Domino; eandem in armis adversus hostes suæ felicitati voluit imperare. Regem unius æquitatis studiosum non compulêre ad bellum feroces tui spiritus, ô impia nefandaque Ambitio. Fuerit ista per te multis injecta rabies, ut suo alienoque sanguine abuterentur; ut sine injuriâ irati grassarentur in hostes ultrò quæsitos; ut sine odio placidas ignotasque

gentes persecuti atrocitate victoriæ cruentissima odia superarent. Tentavit arma LUDOVICUS, ne violatus ipse pateretur suos omni calamitate vexari: Tentavit, ut pacem habeat, se dignam, non damnis infamem, non insidiis inquietam. Necessaria belli suscipiendi causa; honestissima gerendi ratio. Difficile est, ubi plùs valeas, ubi dolor exstimulet; ubi præsens utilitas videatur aliud suadere, in armis retinere lenitatem, neque ultrà modum irasci. Sed ut aëris superiora, neque coguntur in nubes, neque procellas cient tumultuosas; ita LUDOVICI animus in excelso constitutus rejicit à se omnia; quæ trucem excitarent vindictam. Illum non tangit ira; non illudit vana species gloriæ ruinis urbium, agrorum devastatione, numero interfectorum triumphos æstimantis, sæviendique causas sibi fingentis, ne cui parcere, ne belli jura cogatur lenire, & condonare Religioni, quidquid legitimæ defensionis non impenderetur. Occupavit suis militibus hostium regiones: nullis impressit everfionum vel conflagrationum vestigiis. O Legia, ô Scaldis, quorum ripas gloriæ suæ monumentis implevit LUDOVICUS, an doluistis accolæ vestros inter

arma positos, fremente circum bello ab armato milite injustam vim ullam esse perpeffos? Commisit prælium, sed, ut victor ostenderet se maluisse non pugnare, quàm vincere. Urbes expugnavit, sed, ut præclarum illud cognomen, quod ei suorum amor imposuit, vel eorum quos vicerat amore approbaret.

Testes hîc appello Tornacenses; quos cum premeret armis, tantâ recreavit moderatione, ut ab invito viderentur obsideri. Quid illis non concessit, quod ab hoste possent impetrare? An repulit intra muros turbam exeuntem, quæ faceret obsessis arctiorem annonam, & suo terrore frangeret audaciam pugnantium? An ipse non repressit pendentem jam supremos in ictus manum, arcisque deditionem passus est differri, magno ut lenitatis, ita fiducia argumento, cum hînc non metueret, ne spatio induciarum hostes contra se obfirmarentur, illinc nollet vim intendi in supplices, eventumque lentiore optaret potius suam imminui gloriam, quàm celeriore illorum augeri calamitatem? An, cum deditis subeundum esset victoris arbitrium, non eorum miserias pudoremque relevavit illis conditionibus,

quarum ex æquitate, non cives modò in captâ urbe retinendi, sed ipsi extrusi hostes victos se propè gauderent? An imitatus est juvenem illum Macedonem, cuius vertebat fortuna in tantam rabiem, ut sæpè ipsis etiàm victoribus fœdum ostenderet spectaculum superbissima vefani principis immanitas?

Testes vos appello, Gandavenſes. Quid in illo oppreſſæ civitatis veſtræ tumultu actum eſt, quod accuſaretis? Subitus militis incurſus, non cædibus, non direptione ædium, non ullius violatione vel dignitatis, vel ætatis immitem iram explevit. Nihil effuſum ſanguinis; nihil cuiquam ademptum, præter ea, quæ & hoſtium erant, & noſtram in perniciem congeſta. Brevem unius horæ trepidationem, eamque innoxiam excepit ſtatim alta quies. Erant in urbe totâ concuſſationes armatorum. Belli facies metum præferebat. Secura pax agebatur, apertis tabernis, ſingulisque ſoluto animo ad ſua diſcurrentibus. Tantum potuit LUDOVICI lenitas atque diſciplina, etſi abſentis, ut vel ferociſſimos milites fecerit in hoſtili captâque urbe abſtinentiores, quàm in ſuâ; manſuetiores, quàm in pacatâ!

Quidni autèm, Auditores, mitem ſe & humanum

num illis præbisset LUDOVICUS, qui ex prælio difficili atque periculoso, quantum in hostes victori liceat, non parcendo solum, sed etiam adjuvando testatum voluerit? Quæ mihi offert sese facies? Quos illos aspicio, rupto corpore, divulsis membris fœdè truncatos, humo affixos, tristes hominum reliquias, miserabiles ingruentis leti victimas! Hostes agnosco. Agitat ipsos, quid meriti sint, conscientia. Furorem credunt suum immisericordi trucidatione plectendum. Dolent se vivere, in pœnam morte graviores superstites. Sed quid, ô miseri, exhorrescitis iram victricem? Bono vos animo jubet esse LUDOVICUS. Non ignorat sanè, quid in suos, quid in se ausuri fuissetis. Verùm, armis ereptis, inter hostes jam vos haud numerat. Homo humanâ calamitate duntaxat commovetur. Ruperitis vos ea vincula, quibus ipso in bello hominibus homines natura consociat: omnia ferro & igni tradituri fueritis: vastaturi universa, trucidaturi universos: nihil ad istam vestræ ferocitatis speciem in vos concedet à suis admitti. Vivere vobis dabitur. Imò jussit LUDOVICUS eandem vobis atque suis impendi curationem.

Et quidè̃m tranſvehuntur in illas ædes, ubi quàm multiplici deformique horrore humanæ infirmitatis totum ſeſe explicat ſpectaculum; tam providentem, & in ſumptus immenſos profuſam ſentiunt LUDOVICI benignitatem, quos vel morbi vis oppreſſit, vel fortuna belli. Adjacet victori victus, Gallo Anglus. Æquat ſalutaris cura, quos æquavit triſtis pernicies. Retinebit uterque vitam, ille ſui Regis, hic hoſtis beneficio; nec dolebit Gallus in ſanando non fieri diſcrimen, quod virtus cauſaque fecerit.

O ſingularem optimi Regis humanitatem! ô moderationem omnium laudibus efferendam; omnium amore proſequendam! Admirabamur antea, & quanquàm ſuavibus lacrimis incluſæ noſtræ voces prædicare geſtiebant eum eſſe LUDOVICUM, ut decubantes ſuos milites ipſe non dubitaret inviſere; ipſe blandis ſolari alloquiis; ipſe, quæ ſe præbente, opus eſſet ad eorum adhiberi ſanitatem, non modò oculis, ſed etiàm judice guſtu tentare. Verùm illud præclarum fanè & inuſitatum videri tamèn poterat Patris in Filios, Regis in cives, grati in promerentes officium. Nam ea caritas eſt LUDOVICI, ut ſuorum ſe virtute credat obligari, &, quidquid ipſis

præstat ex amore, solvere se ex debito & ipse sentiat & nobis sentiendum permittat. Hic hostem civemque unâ benignitate complexus, hunc reficit, cujus animo & corpore se defensum lætus agnoscit, & illum, cujus armis & odio meminit se fuisse impetitum. Dispar ratio misericordiam invitat, non distinguit. Utrumque fovet, utrique succurrit, utrumque sibi devincit, alterum sperato sui Regis affectu gaudentem, alterum eò futurum gratiorem, quòd vulnera, quæ contrà LUDOVICUM pugnando accepit, quasi pro LUDOVICO accepta videat sublevari. Pulchrum est à Principe milites adjuvari suos: Quid hostes, quid infensos, quid acerbis odiis in perniciem devocatos in tanto esse pretio, in tantâ haberi curâ; quantæ laudis est, quantæ excelsitatis?

Hanc verò salutem hosti LUDOVICUS & ipse administrat, & suis commendat, magnificus in largiendo, in exigendo diligens, efficax in adhortando. Hanc ut quisque studet esse gratus apud Regem in humanitatis gloriam specimenque genitum, ita suscipit libentissimè. Hanc civitates gaudent sibi commissam, certantque sustinere magnis impensis, quas superat tamèn studium amoris & officiorum.

assiduitas. Hanc privati ex hac ipsâ urbe arbitrantur ad se pertinere; misso Insulas auri magno pondere dividendo ipsis hostibus, undè sentiant paratum semper esse sibi misericordiæ præsidium in LUDOVICI & beneficiis, & exemplis.

Convalescant modò, & in sua redeant. Quantâ populares admiratione complebunt! Quibus memoris animi significationibus celebrabunt sanitatem sibi restitutam! Quam læti multis cicatricibus quasi totidem litteris inscriptam Regis nostri bonitatem circumferent & ostentabunt! Hæ manus, hæc brachia, hoc universum perierat, nisi LUDOVICUS hostis servasset. Videte, quid Patriæ præstiterit mea virtus: quid LUDOVICO mea debeat calamitas. Spargentur illi sermones in Regis gloriam; imò jam per universos disseminati populos LUDOVICI nomen ad maximum suavissimumque humanæ laudis decus extulerunt.

Eant nunc bellicarum rerum admiratores. Militari gloriæ affingant, quantum voluerint. Tropæa jubeant excitari, aurum signari, insculpi marmora, ut tristibus incisa notis ad extremas usque proferatur ætates memoria pugnæ Fonteniacæ. Hæc quidem

à nobis, quos fervavit, nunquàm satis potest prædicari, si causam spectemus animumque LUDOVICI: Sed si cum illâ moderatione, cum illâ salute conferratur ruina ipsa stragesque hominum, nonne fatendum erit in eâ laudis esse minùs quàm doloris. At enim maligni sumus & ingrati in æstimandâ tam insigni victoriâ? Quid? LUDOVICUS ipse quantum eam elevavit non detrahendo admirationem, sed expendendo pretium? Unde factum credimus, ut Filio Patris amantissimus circumducto per fluentes atrâ sanie campos, per squalientes coacervatorum cadaverum cumulos, ubi & oculi deformitate confusæ stragis, & aures morientium tristi comploratione vulnerarentur, & per omnes sensus horror in altum irrumpebat animum attonitam mentem acerbissimi doloris ingrata perturbatio totam misceret, ipse mœstus, cum gemitu & averfatione, oculis sæpiùs in cœlum miserabiliter sublatis, fœdam ostentans speciem, dicere videretur: hem! aspice: Hæc est, ô Fili, hæc nostra est illa victoria? Scilicet Rex plenus humanitatis, & altâ mente præditus, ut suam in nos pietatem, suam in hostes mansuetudinem excitaret in Serenissimo DELPHINO; ne

bonitatis sensus Optimo Principi innatos ulla posset unquam imminuere, vel inanis gloriæ, vel ferocioris vindictæ cupiditas, hanc ipsi imaginem objecit, quæ percepta oculis & semper hæsuræ in animo, ipsum admoneret, si quando opus sit pugnari, debere Principi gratam esse fortissimorum civium virtutem, per quam vinceret, sed ipsum vincere non esse tanti, ut sit expetendum, redimendumque tot millium sanguine, illo quidem pretiosiore, ut civium; hoc tamèn pretioso, ut hominum; quos Regi ad dandam hominibus salutem à Deo suprâ cæteros collocato natura primùm, deindè Religio maximè commendat. Hoc volebat, ut disceret Princeps Serenissimus, spes altera nostræ felicitatis, ad quam studiosè instituitur à Patre, victoriæ laudem in hostibus perdendis esse aliquandò legitimam, nunquam optandam; moderationis, in servandis, semper præclaram, & eo Rege dignissimam, cujus animi fastigium sit excelsius, quàm dignitatis. O TU, DILECTE PRINCEPS (liceat enim Tecum uti hâc appellatione quâ Pater plurimùm gloriatur) qui per arma secutus LUDOVICUM pari impetum summam Tibi peperisti ab omnibus admirationem;

maeste quidè istâ sis virtute, quam nullus audeat provocare furor hostilis, sed retinè imprimis consilia & exempla tantæ moderationis, quâ Pater victos armis in amorem sui venerationemque convertit.

Illa quidè fortassè non infringet contumaces illius populi spiritus, quem ideò natum crediderim, ut gentem nostram superbis obstinatisque armis stimulet atque exerceat; sed captas à LUDOVICO civitates ità affecit, ut illum servatorem sui potius quàm expugnatorem fuisse arbitrentur. Extincta est humanissimi Regis æquitate vetus & acerba plurimarum in nos invidia. Eam mutavit pronus favor & inclinatio animorum, qualis solet esse ad amorem sese reflectentium. Nostras se esse sibi gratulantur; suæ felicitatis esse ducunt, quod ipsas subjecerit LUDOVICUS. LUDOVICO adhærent eo caritatis alligatæ vinculo, ut incertum sit, inferentem-ne arma prius pertimuerint magis, an nunc diligant victorem. Quanta & quàm effusa exstiterè singularum studia, cum ipsas adiit? Quantâ exultatione celebratus est ille dies, quo nullum antea viderant, nec in posterum optare sibi audeant sua-

violem? Personare templa cantibus Deo Optimo Maximo grates solventium, ob illam victoriam, quam fuerant deprecari. Properare omnes densis agminibus, ut conspicerent ingredientem, ut votis precibusque pietatem in ipsum suam testarentur. Omnis ætas, omnes ordines proruerent in publicum, vel sublimes ex altis ædibus jucundissimo imminere spectaculo. Nemo par esse oculis ad intruendam vultus serenissimi lucem: Nemo, ingeniis ad prædicandas moderati victoris laudes: Nemo, animis ad obsecrandum vitæ humanæ dispensatorem, ut sibi vellet detractum, quod adjiceret digno immortalitate Principi. Omnes LUDOVICUM venerari; omnes LUDOVICUM suspicere; omnes LUDOVICUM in ore habere inter faustissimas acclamationes incedentem. Nec illa fuit ad ostentationem erudita species lætitiæ, quam sibi tacitus mœror indueret; sed intimus affectus certæ felicitatis dulci impotentique gaudio indulgens, cum sibi quisque videretur ipsam humanitatem excipere, atque ex cognita LUDOVICI moderatione spes suas æstimaret & jam totas præciperet. Certare LUDOVICUS comitate, facili accessu, miti alloquio, blandâ

blandâ salutatione ; eorum obsequia habere grata ; eorum postulatis annuere ; eum se præbere universis & singulis , quem vellent , quem ipsis invideant sub antiquis etiam nunc Dominis contrà LUDOVICUM armatæ civitates ; quem nobis ipsi semper gratulati fuimus , & hodiè maximè votorum omnium compotes debemus gratulari.

Dum enim rapido victoriarum cursu incitatus Rex universam Flandriam peragraret armis , domitamque suæ moderationis clementiâ reficeret ; nos interea carebamus nostræ felicitatis parte exoptatissimâ. LUDOVIGUS aberat , cujus oculi nostri conspectum requirebant. Sed tandem sese restituit cupientibus , longiorisque desiderii mitigavit acerbitem præsentis gloria. Quem ad pericula proficiscentem mæsto anxioque timore profecuti fueramus , securi ovantesque cernimus triumphalibus laureis decoratum , neque tamen recentes illos suæ laudis titulos tam imputantem nobis , quàm nostris in se studiis lætum & illustrem.

Redditus est etiàm nobis , paternæ gloriæ comes & æmulator , Serenissimus DELPHINUS , quem generosæ indolis natura excellens , & disciplina Lu-

DOVICI magnis adhortationibus plenum ad regias imbuere virtutes, quem dignum Patre Filium, dignum se Principem Gallia venerabunda agnoscit; quem Serenissima DELPHINA suavissimis sibi conjunctum vinculis, in decus & perpetuitatem utriusque Borboniæ Stirpis; in spem & tutelam hujus Imperii; in totius Europæ concordiam & felicitatem, utinam parentem faciat simili prole, quam AVUS diu salvus & incolumis in sinu crescentem suo foveat, amet, admiretur; pacique, & Religioni erudiendam committat.

O nos beatos! Erumpant nostra gaudia, nec sibi modum faciat impetus superfundentis sese lætitiæ. Exultet sancta pietas in referendis immortalis Deo gratiis: exolvat vota, quæ suscepit; nova suscipiat, ut nostræ felicitatis largitor sua dona jubeat esse propria & sempiterna. In celebrando Rege omnium ora & ingenia conspirent. Augeatur in ipsum, si fieri potest, amor noster, fidelemque ipsius gloriæ & beneficiorum memoriam debitæ venerationis perpetuo affectu contendat approbare; ac profuturo in seras ætates exemplo, hanc ab universâ Europâ exprimat confessionem: Nulli REGI,

magis quàm LUDOVICO suos : nullum REGEM magis quàm LUDOVICUM suis & DILECTUM esse & diligendum.

FINIS.

APPROBATIO.

Illustrissimi Cancellarii jussu legi *hanc Orationem*, quæ inscribitur *Ludovico Victori moderato*, &c. eamque dignam judicavi quæ publici juris fieret. Datum Parisiis, die tertio Januarii Anno Domini 1746.

LALLEMAND.

PRIVILEGE DU ROY.

LOUIS, par la grace de Dieu, Roi de France & de Navarre. A nos amés & feaux Conseillers les Gens tenants nos Cours de Parlement, M^{es} des Requêtes ordinaires de notre Hôtel, Grand Prevôt de Paris, Baillifs & Sénéchaux, leurs Lieutenans Civils & autres nos Justiciers qu'il apartiendra : Salut. Notre bien amé le Sr Jean Vauvilliers nous a fait exposer qu'il désireroit faire imprimer & donner au public un ouvrage de sa composition qui a pour titre : *Ludovico victori moderato, Oratio habita in Collegio Dormano-Bellòvaco* ; s'il nous plaisoit lui accorder nos lettres de permission pour ce nécessaires. A ces causes voulant favorablement traiter le sieur Exposant, nous lui avons permis & permettons par ces Présentes de faire imprimer sondit Ouvrage en un ou plusieurs Volumes, & autant de fois que bon lui semblera, & de les vendre, faire vendre & débiter par tout notre Royaume pendant le tems de trois années consécutives à compter du jour de la date des Présentes. Fai-

sons defenes à tous Libraires , Imprimeurs & autres personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient , d'en introduire d'impression étrangere dans aucun lieu de notre obéissance ; à la charge que ces Présentes seront enregistrées tout au long sur le Registre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris dans trois mois de la date d'icelles ; que l'impression dudit Ouvrage sera faite dans notre Royaume , & non ailleurs , en bon papier & beaux caractères conformes à la feuille imprimée attachée pour modèle sous le contrescel des Présentes ; que l'Impétrant se conformera en tout aux Réglemens de la Librairie , & notamment à celui du 10 Avril 1725 , qu'avant de l'exposer en vente , le Manuscrit qui aura servi de copie à l'impression dudit Ouvrage , sera remis dans le même état où l'Approbation y aura été donnée , ès mains de notre très-cher & féal Chevalier le Sieur Daguesseau , Chancelier de France , Commandeur de nos Ordres , & qu'il en sera ensuite remis deux Exemplaires dans notre Bibliothèque publique , un dans celle de notre Château du Louvre , & un dans celle de notre très cher & féal Chevalier le Sieur Daguesseau Chancelier de France ; le tout à peine de nullité des Présentes , du contenu desquelles vous mandons & enjoignons de faire jouir ledit sieur Exposant & ses ayans cause pleinement & paisiblement , sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement. Voulons qu'à la Copie des Présentes qui sera imprimée tout au long au commencement ou à la fin dudit Ouvrage , soit ajoutée comme à l'Original. Commandons au premier notre Huissier ou Sergent sur ce requis , de faire pour l'exécution d'icelles tous actes requis & nécessaires , sans demander autre permission , & nonobstant clameur de Haro , Charte Normande & Lettres à ce contraires : Car tel est notre plaisir. Donné à Paris le vingt-huitième jour du mois de Janvier , l'an de grace mil sept cent quarante-six , & de notre Regne le trente-unième. Par le Roy en son Conseil ,

SAINSON.

Registré sur le Livre de la Communauté des Libraires-Imprimeurs de Paris , N^o. conformément aux Réglemens , & notamment à l'Arrêt de la Cour du Parlement du 3 Décembre 1703. A Paris le Février 1746. Signé, VINCENT, Syndic.

Typis SEBASTIANI JORRY, ad ripam Augustinianorum , sub Ciconiis.